

İK V DEĞERLENDİRME NOTU

AB'NİN ZİRVESİ'NDE İKİ YENİ YÜZ:
AB KONSEYİ YENİ BAŞKANI TUSK VE YENİ
YÜKSEK TEMSİLCİ MOGHERINI

Yeliz ŞAHİN
İK V Uzmanı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI



AB'NİN ZİRVESİ'NDE İKİ YENİ YÜZ:

AB KONSEYİ YENİ BAŞKANI TUSK VE YENİ YÜKSEK TEMSİLCİ MOGHERİNİ

Yeliz Şahin, İKV Uzmanı

30 Ağustos 2014 tarihinde üst AB kurumlarındaki düzey görevlerin yeni sahiplerinin kim olacağını belirlemek üzere ikinci kez bir araya gelen AB liderleri, AB Konseyi Başkanı Herman Van Rompuy'un ve AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton'ın yerine gelecek isimler üzerinde uzlaştı. Polonya Başbakanı Donald Tusk, AB Konseyi Başkanı seçilirken; İtalya Dışişleri Bakanı Federica Mogherini, AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi olarak atandı. Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker ve AP Başkanı Martin Schulz ile birlikte AB'nin üst yönetiminde yer alacak isimler de böylece kesinlik kazanmış oldu.

Peki, Tusk ve Mogherini isimlerinin belirlenmesinde hangi etkenler rol oynadı? Ve daha da önemlisi, Tusk ve Mogherini AB için ne ifade ediyor? Bu iki ismin AB ile müzakere yürüten aday ülke konumundaki Türkiye'ye yansımaları ne yönde olacak? Tüm bu soruları yazımızda cevaplamaya çalıştık.



AB Konseyi Başkanı seçilen Tusk, AB Konseyi mevcut Başkanı Herman Van Rompuy ve Yüksek Temsilci atanan Mogherini, AB Liderler Zirvesi'nin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında

AB'NİN ZİRVESİNDE DENGE ARAYIŞI

Tusk ve Mogherini isimlerinin belirlenmesinin arka planında AB liderlerinin sağ-sol, kadın-erkek ve eski Üye Devletler ile yeni üye Devletler arasındaki dengeleri sağlama arayışlarının etkili olduğu açık. Yüksek Temsilcilik makamına siyasi yelpazenin solundan gelen bir adayın getirilmesi konusunda AB liderleri arasında varılan gayri resmi bir uzlaşya Juncker Komisyonu'nda yeterli kadın komisyon üyesi sayısının sağlanamayacağı yönündeki endişeler de eklenince bu göreve "kadın ve merkez sol görüşlü" bir ismin getirilmesi uygun görüldü. Bu kriterleri yerine getiren tek aday olan ancak Ukrayna krizi bağlamında Rusya'ya yönelik sert politikalar izlenmesini sağlayamayacağından endişe duyulan İtalya Dışişleri Bakanı Mogherini Yüksek Temsilci olarak atandı. Mogherini'nin bu göreve atanmasını dengeleyecek ve AB'nin Orta ve Doğu Avrupalı yeni üyelerinin üst düzey görevlerden birinin kendi aralarından birine verilmesi yönündeki taleplerini yerine getirecek tek formül Rusya'ya karşı benimsediği şahin söylemle tanınan Polonya'nın merkez-sağ görüşlü Başbakanı Tusk'ın AB Konseyi Başkanı olarak atanmasıydı.

YENİ KONSEY BAŞKANI TUSK: ORTA VE DOĞU AVRUPA ÜLKELERİ İÇİN BİR ZAFER

2014 yılında AB üyesi olarak onuncu yılını dolduran Polonya'nın Başbakanı Tusk'un AB Konseyi Başkanı olarak seçilmesi, Polonya kadar, AB'nin Orta ve Doğu Avrupalı üye devletleri için de bir zafer niteliğinde. Ülkede komünist rejimin çöküşünün 25'inci yılına denk gelen bu atamanın Polonya halkı için sembolik öneme sahip olduğunu da belirtmek gerekiyor. AB'deki en üst düzey görevlerden birine Birliğin nispeten yeni Üye Devletlerinden birine mensup bir ismin getirilmesiyle AB'de kıdemli Üye Devletler ve yeni Üye Devletler şeklinde bir ayrışmanın da önüne geçilmiş oldu. Tusk'un Konsey Başkanlığı görevine seçilmesi, aynı zamanda Polonya'nın AB içerisindeki ağırlığının arttığı ve AB'deki önemli bir aktörler arasına yükseldiği şeklinde de yorumlanabilir.

2007 yılından bu yana Polonya'nın Başbakanı olarak görev yapan 57 yaşındaki Tusk, Polonya'da komünizmin yıkılmasının sonra iki dönem Başbakan seçilen tek isim ve AB'de en uzun iktidarda kalan devlet adamlarından biri olarak da başarılı bir siyasetçi kimliğiyle öne çıkıyor. Yeni AB Konseyi Başkanı Tusk, Avrupa fikrine olan inancı ve Polonya'yı AB'nin kalbine getirmesi nedeniyle 2010 yılında Şarlman Ödülü'ne layık görülmüştü. Bu ödülün sahibi olan mevcut Konsey Başkanı Herman Van Rompuy tarafından "*gerçek bir Avrupalı devlet adamı ve emektar bir siyasetçi*" olarak nitelendirilen Tusk'un, 2009 yılında AB içerisindeki ekonomilerinin tek tek küresel mali krizin etkilerine teslim olduğu bir dönemde, Polonya'nın AB'nin büyüyen ender ekonomilerinden biri olmayı sürdürmesinde oynadığı rolden AB liderleri tarafından övgüyle bahsediliyor.

Tusk'u AB Konseyi Başkanı olarak oldukça zorlu bir görevin beklediğini söylemek mümkün. Her biri kendi devletinin ulusal çıkarlarını temsil eden 28 lider arasında AB'nin öncelikleri ve siyasi istikametine ilişkin uzlaşının sağlanması, şüphesiz AB'deki en zorlu görevlerden birini oluşturuyor. Bunun yanında büyük egolara sahip olan ve AB yetkililerinin gölgesinde kalmaktan hoşlanmayan AB liderlerinin yanında Birliği temsil etmek de Tusk'un görevleri arasında yer alıyor.

AB Konseyi Başkanlığı görevini 1 Aralık 2014 tarihinde Belçika Eski Başbakanı Herman Van Rompuy'dan devralacak olan Tusk'un 2,5 yıllık görev süresi 31 Mayıs 2017 tarihine kadar sürecek ve bir kez yenilenebilecek. Tusk, bu süre boyunca AB Liderler Zirvelerine başkanlık etmenin yanında, Avro Alanı Liderler Zirvelerine (*Euro Summit*) de başkanlık edecek.

Tusk, AB Konseyi Başkanı seçilmesinin ardından yaptığı açıklamada, görev süresi boyunca öncelikli olarak ele almayı planladığı üç konuyu şu şekilde özetledi: Rusya-AB ilişkilerine "Doğu Avrupa hassasiyeti" getirmek, İngiltere'nin AB'den ayrılmasına engel olmak ve Avro Alanı'ndaki Üye Devletler ile Avro Alanı dışındaki Üye Devletler arasındaki ayrılıkların önüne geçmek¹.

Kendisine Brüksel'den gelen iş tekliflerine şimdiye kadar sıcak bakmayan Tusk'un Konsey Başkanlığı görevini kabul etmesinde Kırım'ın ilhaki ve MH17 sefer sayılı Malezya Havayolları uçağının Ukrayna'nın doğusunda düşürülmesiyle boyut değiştiren Ukrayna krizi ve buna bağlı olarak gerilen AB-Rusya ilişkileri etkili olmuşa benziyor.

AB liderleri ile yakın ilişkileri, kritik konularda AB liderleri ile uzlaşma arayışlarında Tusk'a avantaj sağlayabilecek gibi görünüyor. Almanya Şansölyesi Angela Merkel'in AB'deki en güçlü ortaklarından biri olan Tusk, AB reformu ve İngiltere'nin endişelerinin giderilmesi konusuna ilişkin tutumuyla aynı zamanda İngiltere Başbakanı Cameron'ın da desteğini kazandı. Avro Alanı dışındaki ülkelerden bir ismin AB Konseyi Başkanlığına getirilmesine kesin sözlerle karşı çıktığı bilinen Fransa Cumhurbaşkanı Hollande ise ortak para birimini kullanmayan Polonya'nın Başbakanı Tusk'un AB Konseyi Başkanı seçilmesine muhalefet etmedi.

Kısıtlı İngilizce bilgisinin ve Fransızca bilmemesinin AB liderleri arasında kilit konularda uzlaşma sağlamasını zorlaştıracağı gerekçesiyle bazı kesimler tarafından eleştirilen Tusk, iyi derecede Almanca bilgisine sahip. Tusk, mevcut Konsey Başkanı Van Rompuy ile birlikte gerçekleştirdiği basın toplantısının büyük bölümünde ana dilinde konuşmayı tercih ederken, İngilizce bilgisini Konsey Başkanı olarak göreve başlayacağı 1 Aralık'a kadar geliştireceği mesajını verdi².

YENİ YÜKSEK TEMSİLCİ MOGHERİNİ: ZORLU BİR GÖREV İLE KARŞI KARŞIYA

İtalya'nın 41 yaşındaki merkez sol görüşlü Dışişleri Bakanı Mogherini, Yüksek Temsilcilik görevini Jean-Claude Juncker başkanlığındaki yeni Komisyon'un göreve gelme tarihi olan 1 Kasım 2014 tarihinde mevcut Yüksek Temsilci Ashton'dan devralacak. Mogherini 31 Ekim 2014 tarihine kadar sürecek olan görev süresi boyunca yeni Komisyon Başkan Yardımcılığı görevini de yürütecek. AB'nin uluslararası arenada daha tek sesli ve bütüncül bir politika izlemesi için Üye Devletlerin ortak pozisyonlar belirlemesini sağlamak gibi zorlu bir görevi üstelenecek Mogherini'nin ayrıca, Avrupa Dış İlişkiler Servisi'nin (*European External Action Service - EEAS*) işleyişindeki

¹ Andrew Rettman, "Who is Tusk and what does he mean for the EU?" *EU Observer*, 1 Eylül 2014, <http://euobserver.com/institutional/125427>. Erişim tarihi: 4 Eylül 2014

² "EU leaders choose Tusk and Mogherini", *EurActiv*, 30 Ağustos 2014, <http://www.euractiv.com/sections/eu-elections-2014/eu-leaders-elect-tusk-and-mogherini-top-jobs-308100>. Erişim tarihi: 4 Eylül 2014.

aksaklıkların giderilmesi ve Avrupa Komisyonu ile EEAS arasındaki güç savaşının önüne geçilmesi için de mesai harcayacağı açık.

Mogherini'nin atanması sürecinde, dışişleri bakanlığında oldukça yeni bir yüz olması nedeniyle tecrübesi konusundaki soru işaretleri ve Ukrayna krizi bağlamında Rusya'ya yönelik yeterince sert bir politika izleyemeyeceği konusunda Baltık ülkeleri ve Polonya'nın muhalefetiyle karşılaşmıştı. Tusk'un AB Konseyi Başkanı olarak seçilmesiyle, bu devletlerin özellikle Rusya'ya ilişkiler konusundaki çekincelerinin üstesinden gelinmiş oldu.

Yeni Yüksek Temsilci olarak atanmasının ardından kendisine dışişleri konusunda kısıtlı deneyime sahip olduğu yönünde getirilen eleştirilere, G-7 üyesi bir ülkenin Dışişleri Bakanı olduğunu hatırlatarak cevap veren Mogherini, 20 yıldır AB ve dış politika alanında çalıştığını da vurguladı³. Mogherini, Rusya yanlısı olduğu konusunda getirilen eleştirilere ise, taraflar arasında diyalog kurulması yönündeki çabaları koordine etmeye çalıştığını belirterek cevap verdi ve yaptırımlar üzerinde çalışırken, diplomatik yolların da açık tutulması gerektiğinin altını çizdi.

MOGHERINI VE TUSK TÜRKİYE İÇİN NE İFADE EDİYOR?

Türkiye'nin AB üyeliğine olumlu yaklaşan devletlerden gelen Mogherini ve Tusk Türkiye'nin AB üyeliğini destekliyorlar. Yeni Komisyon Başkanı Juncker, görevde olacağı 5 yıl boyunca genişlemeye kapıyı kapatan bir söylem benimsemesine karşın, AB Konseyi Başkanlığına ve Yüksek Temsilcilik gibi iki kilit göreve genişleme yanlısı siyasetçilerin getirilmesi Türkiye'nin de aralarında bulunduğu aday ülkeler için olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilir.

AB Bakanı ve Başmüzakereci Volkan Bozkır, Tusk ve Mogherini'nin yeni görevleri konusunda yayımladığı açıklamada Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen Polonya ve İtalya'dan seçilmesinden duyduğu memnuniyeti dile getirirken, AB ile Türkiye arasındaki ilişkilerde yeni ve dinamik bir dönemin başlayacağı yönündeki inancının tam olduğunu ifade etti⁴.

Polonya Başbakanı olduğu dönemde Türkiye'nin AB üyeliği konusunda desteğini her fırsatta dile getiren Tusk'un Konsey Başkanı olması, Belçika Başbakanı olduğu dönemde Türkiye'nin AB üyeliğine karşı duruşu ile tanınan AB Konseyi'nin mevcut Başkanı Van Rompuy'dan daha olumlu bir etki yaratacak gibi görünüyor.

Türkiye'nin AB üyeliğinin önemli destekçilerinden Mogherini İtalya'nın AB Dönem Başkanlığını devralmasının ardından dönemin AB Bakanı ve Başmüzakerecisi Mevlüt Çavuşoğlu ile 21 Temmuz'da Roma'da gerçekleştirdiği görüşmede, Türkiye'nin AB ile bütünleşme sürecini geliştirme ihtiyacına dikkat çekerek, Türkiye'nin üyeliğinin, AB'nin ve komşu bölgelerin istikrarına yapacağı desteğe vurgu yapmış ve bu konuyu AB'deki

³ David Keating, "Tusk and Mogherini appointed to EU's top jobs", *European Voice*, 30 Ağustos 2014, <http://www.europeanvoice.com/article/tusk-and-mogherini-appointed-to-eus-top-jobs/>. Erişim tarihi: 4 Eylül 2014.

⁴ Vedat Denizli, "Volkan Bozkır, AB'nin yeni atanan yöneticilerini kutladı", *Cihan Haber Ajansı*, 3 Eylül 2014, <http://www.cihan.com.tr/news/Volkan-Bozkir-AB-nin-yeni-atanan-yoneticilerini-kutladi-8919-CHMTUyODkxOS8xMDA1>. Erişim tarihi: 4 Eylül 2014.

ortakları nezdinde gündeme getirme taahhüdünde bulunmuştu. Mogherini, bunun yanında, Ankara'yı, reformlara bağlılığı konusundaki kararlılığını sürdürmesi yönünde teşvik etmişti.

Tabi, bu makamların sahiplerinin yetkilerinin AB liderlerinin çizdiği sınırlarla kısıtlı kalacağını unutmamak gerekiyor. Yani, genişleme politikası ve dış politika gibi kritik kararlar en iyi ihtimalle tüm AB üye devletleri tarafından gerçekte ise Berlin, Paris ve Londra'da alınmaya devam edecek, yine de Mogherini ve Tusk son dönemde gerilen Türkiye-AB ilişkilerine olumlu ifadeleri ile yeni bir soluk getirebilir.

AB'nin yeni yönetici kadrosunun, Ukrayna'da giderek derinleşen kriz, IŞİD'in ilerlemesinin Irak ve Suriye'de yarattığı tehdit ve Suriye'de üçüncü yılını geride bırakan ve insani maliyeti giderek ağırlaşan kriz başta olmak üzere müşterek komşuluk alanında yaşananlara yönelik etkili politikalar geliştirebilmek için bölgede kilit bir oyuncu konumunda bulunan Türkiye ile işbirliğini artırmanın yollarını araması gerektiği açık.

Unutulmamalıdır ki, Türkiye-AB ilişkilerinin tüm potansiyelinin açığa çıkarılması ancak Türkiye'nin AB üyelik sürecindeki tıkanıklığın aşılmasıyla mümkün olabilir. AB'nin ahde vefa ilkesine uygun şekilde hareket etmesi, Türkiye'nin reform kararlılığını sürdürmesi ve AB'nin temel değerlerine bağlılığı kadar önem taşımaktadır. AB'nin bazı Üye Devletlerin tek yanlı engellemelerinin kaldırılması için harekete geçerek Türkiye'nin katılım sürecini canlandırması gerekmektedir. Bunun yanında, Aralık 2013'te Geri Kabul Anlaşması'nın imzalanmasıyla eş zamanlı olarak başlatılan vize serbestisine yönelik diyalogun nihayetlendirilerek Türk vatandaşlarının tabi olduğu vize uygulamasının kaldırılması da büyük önem taşımaktadır.

Başbakan Davutoğlu liderliğinde göreve başlayan 62'nci Hükümet'in Türkiye'nin AB üyelik sürecini merkezine alan bir yaklaşım belirlediği de göz önünde bulundurulduğunda, AB'nin yeni yönetiminde Mogherini ve Tusk gibi genişleme ve Türkiye dostu isimlerin görev almasının olumlu yansımaları olacağını umuyoruz.